

FOAIA DIECESANĂ

Organ al Eparhiei gr. or. rom. a Caransebeșului

APARE DUMINECA

<p>Prețul abonamentului:</p> <p>Pentru Austro-Ungaria pe an 10 coroane „ „ „ pe 1/2 an 5 „ „ România și străinătate pe an 14 franci „ „ „ pe 1/2 an 7 „</p>	<p>Prețul inserțiunilor:</p> <p>Pentru publicațiuni oficiale, concurse edicte etc. publicate de 3 ori, dacă conțin până la 150 de cuvinte 6 cor., până la 200 de cuvinte 8 cor. de aci în sus 10 coroane</p>	<p>Corespondințele se adresează redacțiunii „FOAIA DIECESANĂ” iară banii de prenumerațiune și inserțiunile la ADMINISTRAȚIA Bibliotecii și Tipografiei diec. în Caransebeș</p>
--	--	--

Argumentul cosmologic pentru existența lui Dumnezeu

(Continuare)

Întrebarea de se produc și în ziua de astăzi organisme inferioare prin generațiunea echivocă sau originară a dat ansă în timpul mai nou la diferite discuțiuni și a fost rezolvată definitiv în mod negativ. Mai ales experimentele renumitului bacteriolog francez Pasteur au documentat prea evident că toate acele vietăți de cari se credea mai înainte că se nasc din materie anorganică, se nasc în realitate din semințe ce se află în aer. Pasteur a luat un vas cu apă, l-a închis ermetic și l-a lăsat să steie așa timp mai îndelungat. După aceea a lăsat să pătrundă întrînsul aer printr'o țavă înferbîntată și apa a ramas tot curată. Lăsând apoi aer printr'o țavă rece, a fost apa în timp scurt plină de infusorii. Se vede deci că semințele infusoriilor s'au aflat în aer. Trecînd aerul printr'o țavă înferbîntată au fost nimicite și semințele, așa că nu s'au putut nasce infusorii. Bucate ferte și închise ermetic pot fi păstrate ani întregi fără ca să muzezească. Iară entozoele provin din ouă cari au intrat prin oare-și care întemplantare în stomacul animalelor. Cei mai însemnați fizici materialişti au părăsit din această cauză ipotesa despre generațiunea echivocă ca una ce nu e în stare de a esplica originea vieții, deoarece-ce stă în contradicere cu fapte nedubitabile. Unii țin însă totuș morțiș la această ipotesă, de-oare-ce după părerea lor nu e altă cale spre a esplica originea vieții. Generațiunea echivocă, zic ei, e o ipotesă necesară care nu poate fi resturnată nici prin argumente a priori, nici prin experimente în laboratoriu. Aceștia nu mai argumentează însă posibilitatea generațiunei echivoce, ci o decretează simplu în mod autoritativ, o procedură de sigur nesciințifică.

Fizicii materialişti au căutat, spre a întări ipotesa lor despre generațiunea echivocă ca să afle acea vie-

tate care a format trecerea dela lumea anorganică la cea organică. Fizicul engles Huxley a aflat în fundul mării o ființă care după părerea lui s'ar fi putut numera tot așa de bine la lumea organică ca și la cea anorganică. Această ființă a fost numită Bathybius, pentru-că viețuesce în adîncimi. S'a constatat însă curînd că această massă pe care fizicul materialist Haekel a numit'o un organism admirabil n'a fost nemică altă decât o secrețiune a unor animale ce viețuesc în mare, ceea-ce a conces apoi și Huxley. Alții iarăși au crezut că au aflat trecerea dela lumea anorganică la cea organică în aşanumitul *„Ocean candidense”,* care e însă, după cum s'a constatat mai apoi, numai o formațiune de peatră văroasă.

Unii chemici susțin că le a succes de-a produce unele materii ce provin în organisme, adecă unele elemente ce sunt conținute în plante, deci materii organice. Dară toate aceste producțiuni sunt numai nasceri moarte. Din oul artificial n'a eșit nici odată puiu. Vinul artificial, laptele artificial etc. sunt nisce falsificate cari au numai culoarea și gustul băturilor veritabile, nu însă și efectul lor. Cu cât mai mult consună albuminul artificial în calitățile sale chemice cu cel natural, cu atît mai mult se arată că pe lângă chemie trebuie să vină încă și altă ceva ca să producă viață. Dacă celula artificială samănă așa de bine cu cea naturală, fără ca să poată produce viață, atunci e evident, că aceasta din urmă trebuie să fie cu totul tot diferită de cea primă.

Un materialist cu numele Schwann a cercat să esplice originea celulei care e forma fundamentală a vieții organice după analogie cu cristalul care o cea mai perfectă individualitate anorganică. Atît cristalul cît și celula se formează din aceeaș massă fundamentală si anume prin aceea că elementele să grupează după un sistem. Precum se produce cristalul care e o compozițiune foarte artistică, tot așa a fost produsă și celula pe cale naturală, prin o combinațiune artistică a elementelor. Deosebirea e aceea că cristalul e vîrtos, celula însă e capabila de imbibatiune, suge

adeacă apă și e deci moale. Dară deosebirea între cristal, cea mai artistică compoziție naturală și între cea mai simplă celulă, e foarte mare. Cristalul crește ca ori-ce obiect anorganic prin aceea că volumul i se mărește prin adaugere din afară, celula însă prin aceea că și asimilează elementele din cari se nutrește printr'un proces fiziologic. Celula organizează elementele ce le primesce din materia anorganică, ea se mișcă, crește și se propagă; de toate aceste nu e vorba la cristal. Celula are o putere de viață care-i lipsește cristalului, așa că între ambele nu există nici o analogie.

În vederea imposibilității de-a explica originea vieții de pe pământ din materia anorganică prin așa-numita generatio aequivoca și-au luat unii fizici refugiul la afirmarea că nici nu trebuie să căutăm originea vieții numai decât pe pământ, ci o putem căuta și în alt loc în univers. Renumitul fiziolog german Helmholtz a zis că viața organică a fost adusă pe pământ prin meteoriți de pe alte corpuri ceresci. Această cale de-a explica originea vieții a fost recomandată de fizicul englez Thomason ca acceptabilă pentru-că nu stă în contradicție cu principiile științifice. Pe această cale nu se rezolvă însă întrebarea despre originea vieții în lume, ci se împinge numai mai departe de pe pământ pe alt planet. Nu e însă întrebarea numai de originea vieții în univers, din care pământul formează numai o parte foarte mică. Și Helmholtz adoptează ipoteza lui Kant-Laplace despre formațiunea universului. Toate acele corpuri ceresci din cari provin meteoriții au format odinioară o parte din acea masă originală din care s'a dezvoltat pământul. Prin urmare nici pe dinsele nu poate să fi existat viața din capul locului, ci trebuie să fi apărut mai târziu. Cine a produs-o? La această întrebare nu ni dă Helmholtz nici un răspuns. Contra acestei păreri mai vorbește și următoarele. Cu cât e depărtarea de pământ mai mare cu atâta e și temperatura mai rece. Peste o înălțime oarecâre care se află un spațiu desert cu o răceală nespus de mare, 100° C sub nulă, prin care au trebuit să treacă meteoriții în călătoria lor spre pământ. Chiar dacă ar fi conținut ei, nu se știe de unde, organisme, apoi aceste ar fi trebuit să peară numai decât din cauza recei celei cumplite prin care au trecut. Iară ajungând apoi meteoriții în regiunile atmosferei pământului și trecând printr'însa cu o reperiune nespus de mare, trebuie să se fi inferbintat în urma frecării cu aerul așa de tare încât viața organică de pe dinșii ar fi trebuit numai decât să peară. În nici un cas n'ar fi putut ajunge prin meteoriți organisme din alte corpuri ceresci pe pământ.

Spre a scăpa de toate încercările zădarnice, de-a explica viața organică pe cale mecanică au declarat unii fizici mai noi ca Zöllner, Haeckel, Preyer și Nägeli viața și simțirea de însușiri fundamentale ale materiei atribuindu-le și atoamelor, ultimelor părți constitutive ale materiei. Fie-care atom are pe lângă puterea de atracțiune și repulsiune încă viață și simțire ca însușiri

fundamentale. Așa au desrădicat acești fizici cu totul deosebirea între lumea anorganică și organică, au tăiat deci nodul în loc ca să-l deslege. Contra acestei desrădicări a deosebirii între lumea organică și anorganică, cea spirituală și cea materială a protestat însă chiar unul dintre corifeii materialistilor Wirohow declarându-o din punct de vedere științific cu totul neadmisibilă.

Toate încercările fizicilor materialisti de-a explica originea vieții organice pe cale mecanică din materia anorganică nu pot duce deci la rezultatul dorit. Unul dintre cei mai însemnați fizici materialisti, Emil du Bois-Reymond (†1897) a conces această cu toată franchețea. Într-o cuvântare ținută naintea unei adunări de fizici a zis el cu privire la întrebarea despre originea vieții: „Ignoramus et ignorabimus“. El numără această întrebare la așa-numitele „enigme ale lumii“, adică la acele întrebări cari nu vor putea fi rezolvate nici odată după principiile științelor naturale.

Dacă viața organică a început a exista mai târziu decât materia anorganică, dacă originea ei nu se poate explica pe cale naturală din lumea anorganică, atunci ea trebuie să aibă numai decât o cauză afară de materie dela care a primit existența.

În lumea organică aflăm apoi earăș o deosebire foarte mare între singuritele ei trepte. Alta e viața plantei, alta a animalului și iarăși alta a omului. Între viața vegetativă a plantei și cea vegetativ-sensitivă a animalului pe de-o parte și viața intelectuală a omului pe de altă parte e o deosebire așa de mare, încât o trecere dela cele prime la cea din urmă e absolut neexplicabilă. Toate încercările fizicilor materialisti de-a nivela cât se poate deosebirile între viața sufletească a animalului și cea a omului, spre a face mai plausibilă afirmarea că aceasta din urmă s'a dezvoltat din cea primă, n'au dus la nici un rezultat satisfăcător. Fiziologia poate să declare înrudirea corpului omenesc cu cel al animalului cât se poate de mare, fact e că între animal și om e o prăpastie peste care nu se poate trece nici odată. Inteligența omului nu se poate explica din instinctul animalului nici odată, precum nu se poate explica nici viața în genere din materia moartă. Sufletul omenesc care e purtătorul vieții intelectuale reclama numai decât o cauză proprie core-spunzătoare, adică spirituală.

Filosoful Herbert Spencer a cercat în cap. 7 al scrierii sale, „first principles“ ca să deducă ori-ce causalitate din lume din existența ca atare. Regularitatea legii urmează din conservarea puterii care e una din constatățile cele mai însemnate ale fizicii mai nouă. „Dacă în două cazuri domnește consumare deplină, nu numai între acele antecedente cu totul clare cari le numim cauze ci și între antecedentele concomitante, cari le numim condițiuni, atunci nu putem presupune că efectele vor fi felurite, afară doară că o putere nouă a intrat în acțiune sau o putere veche a încetat de a fi activă“. Această explicație a causalității ca eflux nemijlocit al existenței n'a aflat ca teorie a cau-

salității aplausul persoanelor competente, nici al fizicilor, nici al matematicilor, nici al filosofilor.

Chiar dacă ar oferi această teorie o explicație a causalității, apoi totuși n'ar fi suficientă spre a explica raportul armonios al causalităților către olaltă. Dacă am și admite că ea explică toate factualele causalități pe deplin, apoi totuși nu poate ea explica lumea în care se întâmplă aceste fapte. Poate fi adevărat că causalitatea depinde de la conservarea puterii; de aici nu urmează însă că toate manifestările de puteri trebuie să se arete așa cum se arată în realitate. Causalitatea naturală nu poate fi întrebuințată spre a se explica pe sine însăși. Simpla conservare a puterii, chiar dacă ar fi suficientă, spre a explica cazuri speciale dintr-o serie naturală, nu e cauză suficientă pentru conducerea omnipotentă și eternă a puterii la construirea și conservarea ordinii universului. Fizicii pot căuta ca să explice toate fenomenele naturii din punct de vedere causal, să arete adecă cauza procsimă a fie-cărui. Cu cât mai mult vor presta în această privință, cu atâta mai mare va fi meritul lor, căci cu atâta mai mult vor contribui la priceperea naturii. Dară dacă voesc să explice universul ca atare, complexul tuturor fenomenelor naturale, atunci trebuie să recurgă numai decât la o cauză ultimă ce nu cade mai mult în sfera esperiinței simțuale. Despre cauza ultima a universului nu ni pot da științele naturale deslușire, ci numai religiunea.

2. **Ființele** cari există în această lume n'au existență necesară ci contingentă, adecă ele ar fi putut și să nu existe. Contingent se numește aceea ce n'are cauza suficientă a existenței sale în sine, ce nu poate arăta în sine dreptul și puterea de existență. Contingent e un fapt care ni apare în sferă esperiinței noastre nemijlocite numai ca fapt și nu poate fi explicat din o activitate oare-și-care din esperiința noastră. Pentru cele contingente lipsesce cauza suficientă în sfera observărilor noastre, ele cer o causalitate afară de esperiința nemijlocită. Determinațiunile cari formează ființa unui lucru sunt pentru olaltă necesare. O determinațiune ce se ține de ființa unui lucru reclamă cu necesitate pe cealaltă care se ține de asemenea de ființa lui ca o noată caracteristică fundamentală. Dară pe cât de necesare sunt pentru olaltă determinațiunile cari formează ființa unui lucru, ființa obiectelor însăși e contingentă. Ea nu ne poate da deslușire asupra întrebării despre cauza lor. Dacă un obiect oare-și-care are o ființă anumită, atunci el numai decât trebuie să aibă și determinațiunile cari constituiesc acea ființă. Dară aceasta nu e ceva absolut necesar, ci obiectul respectiv ar fi putut mai vârtos să aibă și altă ființă. Precum există lângă olaltă nenumărate ființi, fiind adese amestecate într'olaltă în cea mai varie contingentă, tot așa sunt ele supuse în privința timporală mutării și schimbării, născerii și trecerii. Această schimbare a *ființei* unui lucru e cu atâta mai bătătoare la ochi, de-oare-ce ea ar avea să fie *legea* permanentă care predominesce aparițiunile

schimbabile și ar avea să formeze *fundamentul* unitar din al cărui pozițiune ar avea să urmeze și pozițiunea tuturor consecvențelor. Multe ființi încetează după o durată mai scurtă sau mai lungă de-a exista mai departe, cel puțin în forma în care au existat până atunci. Multe lucruri au numai o existență și importanță efemeră. Născerea și trecerea lor arată că ele nu există cu necesitate, ci ar fi putut precum să existe așa și să nu existe. În intelectul nostru avem fel de fel de combinațiuni, dară ele rămân numai posibile, nu devin reale. Milioane de obiecte cari nu există în realitate, sunt numai posibile după toate predicatelor lor ce le-ar avea dacă ar exista. Se zice că în lumea întreagă există cam la 1400 de milioane de oameni. Acest număr nu rezultă însă necesar din ființa omului, ci poate fi și mai mic, cum a fost odată într'adevăr, sau mai mare, cum poate și este el în realitate și va fi de sigur în viitoriu, dacă nu vor proveni catastrofe neprevăzute. Tot așa ar putea exista pe pământ și nespuse mai multe animale decât există astăzi în realitate. De-ar putea exista ele fizic lângă olaltă, de-ar ajunge adecă pentru un număr mai mare nutrețul și celelalte condițiuni de viață, e altă întrebare. Pentru existența acestor fenomene putem afla cauze relativ suficiente, dară acestea sunt contingente, și dacă mergem mai departe, aflăm iarăș tot de aceste. Pretutindene aflăm numai ființi contingente. Aceasta nu poate merge însă în infinit. Trebuie să existe o cauză care să ni deie o explicație deplină suficientă; trebuie să fie explicat, de ce din numărul *infinit* de ființi posibile există numai cât o sumă anumită și nu întregul număr posibil. S'ar putea zice că pentru existență nu e suficientă posibilitatea internă, ci se mai recere și cea externă. Tare bine. Dar' atunci trebuie să întrebăm mai departe, de ce n'au existat și alte cauze externe ca să aducă la existență toate lucrurile posibile, cum le-au adus pe acele cari există în realitate. Dacă într'o parte oare-și-care a pământului există un număr anumit de vietăți, pentru-că natura oferă numai pentru acest număr condițiunile de viață, atunci puteam întreba cu tot dreptul, de ce nu există astfel de condițiuni și pentru un număr mai mare de vietăți. Așa venim prin privirea caracterului contingent al ființelor din lumea aceasta la concluziunea că trebuie să existe ca cauză a acestora o ființă care nu e mai mult contingentă, ci necesară, care nu numai că poate, ci trebuie să existe. Numai așa putem pune capăt șirului nefinit de ființi contingente, la care am trebui să ne luăm refugiul de altmintea. Căci dacă ființa ce ar putea să existe și să nu existe, există în realitate, atunci trebuie să fie o cauză de ce există. Aceasta are valoare și cu privire la lume, pentru-că ea încă are existență mărginită. Causa aceasta nu poate s'o aibă în sine, căci ca ființă mărginită ar fi putut ea tot așa să nu existe. Trebuie să aibă deci cauza în altă ființă care trebuie să existe totdeauna, căci de altmintea am trebui să recurgem, după cum am zis, la o serie infinită de causalități contingente,

ceea ce nu e posibil, după cum am văzut deja în altă legătură. Dacă experiența ne învață că un obiect posibil poate deveni real numai prin alt obiect real, atunci și seria întregă de obiecte finite și contingente are ca presupunere o ființă cu existență reală, însă necesară. Aceasta e principiul și cauza efectivă a seriei întregi care de altminteră ar fi rămas numai posibilă și n'ar fi devenit nici odată reală. Această ființă trebuie să fie inteligentă, căci a ales dintre ființele posibile pe unele și le-a realizat. Ea trebuie să fie creatoare, căci dintre ființele posibile a dat existență numai unora.

(Va urma).

Din Istoria Banatului Severin

(Continuare)

Colonisări în Timișana.

În decursul războiului de 16 ani trebuiră Turcii să se lupte în Ungaria cu Austriei, în Moldova cu Polonii, în regiunile mării de Azov cu Moscoviții și în Pelopones cu Venetienii.

Încurajat de succesele strălucite din Ungaria și de sprijinul mai multor rote sârbe și albaneze, care, sub conducerea unui anumit *Novac Petroviciu*, se înrolaseră de bună voie sub steagurile imperiale, își propuse Leopold I să pună capăt dominațiunii musulmane în Europa.

Biruințele norocoase ale Austriei în peninsula Balcanului au dat impulsul la o reșcoală generală a tuturor popoarelor d'acici, care de secolii gemeau sub jugul turcesc. Sufletul acestor mișcări au fost patriarhul din Ipeș *Arsenie Cernoevici*, un partisan devotat împăratului Leopold și propagator zelos al alipirei popoarelor balcanice către puternica împărăție a Habsburgilor.

Între împrejurările acestea adresă Leopold I la 6 Aprilie 1690 o proclamațiune către popoarele creștine din Albania, Serbia, Mesia, Bulgaria, Silistria, Iliria, Macedonia și Rascia, ca să ridice armele contra inamicilor creștinătății și dând ascultare oficerilor sei, să se lupte pentru propria lor mântuire. În proclamațiunea aceasta, numită *litterae invitatoariae*, promite împăratul locuitorilor din provinciile numite pe lângă scutul armelor sale deplină libertate religioasă, alegerea liberă a voevodului, respectarea privilegiilor și a prerogativelor, de care au beneficiat înainte de învaziunea Turcilor. Tot în 6 Aprilie laudă împăratul prin autograf special pe Cernoevici pentru alipirea, fidelitatea și devotamentul seu, precum și pentru serviciile prestate lui Piccolomini, și provocându-l să coopereze la alungarea Turcilor îl asigură de grația imperială, ce o va dovedi-o prin fapte la ocaziune obveniendă.

Această proclamațiune avu de faptă rezultatul precalculat. Creștinii peninsulei balcanice prinseră armele cu însuflețire și sprijiniră pe față armatele

austriece. Dar fiind Leopold necesitat să-și retragă trupele și să le trimită contra lui Ludovic XIV, marele vezir Köprili putu să reocupe pozițiile pierdute și chiar cetatea Belgrad fu recucerită.

Sârbii, care au fost deslășurat stindardul resculării, văzându-se compromițati și temându-se, că vor fi pedepsiți pentru tradarea comisă față de stăpânul din Țarigrad, în frunte cu patriarhul Arsenie Cernoevici, sunt nevoiți să părăsească vetrele străbune și să imploare grația împăratească. Într-o suplică, subscrisă de „Arsenie Cernoevich arhiepiscopul Serbiei întregi și al Bulgariei“, cerând libera exercitare a religiei, asigurarea și întărirea potestății ierarhice pe baza canoanelor bisericii ortodoxe, apoi scutirea de zeciuială, se roagă pentru adăpostirea turmei sale. Cu rugarea aceasta a fost trimis *Isaia Diacoviți*, episcopul Ienopoliei (Boroșineu în comitatul Arad) la Viena¹⁾.

Treizeci și șese până la patruzeci de mii de familii sârbe, albaneze, macedo-române și române²⁾, trecând cu avuțul și cu arhivele peste Sava, se adăpostiră din grația împăratului în Bacica, Sirmia, Slavonia, la Buda, St. Andreiu³⁾ etc. Unele din aceste familii se așezară pe la conaționali și consăngenii din Becicherec, Bece și prin satele Dunării inferioare.

Înmediat după colonizarea provizorie, întemplată la 1690, le-au conferit Leopold prin autograful ddo 21 August și prin patentul prea înalt, emis prin cancelăria aulică ungară la 11 Decembrie privilegii, libertăți și esempțiuni diferite. Între altele li se garantează: folosirea calendariului iulian după usul bisericii greco-orientale, alegerea liberă a metropolitului și a vice-voevodului⁴⁾, eliberarea statului preoțesc de dijmă și de sarcinile încortelărilor militare, magistratură proprie, dreptul nelimitat a metropolitului de a denumi și consacra episcopii și preoții de ritul greco-oriental; împăratul le concede mai departe, ca după stingerea fără moștenitori a vr'unei familii greco-orientale, lășământul aceleia să cază în folosul metropolitului, iar averea metropolitului și a episcopilor defuncți să fie a dieceselor. „În fine“, zice împăratul, „voim și poruncim ca toți credincioșii ortodoxi, în cele spirituale și în cele lumesci, să depindă dela capul bisericii, dela arhiepiscop“ (Denique ut omnes ab Archi-Episcopo tamquam capite ecclesiastico, tam in Spiritualibus quam in Saecularibus dependant, clementissime volumus et iubemus⁵⁾).

¹⁾ Semiții balcanice au venit în mai multe rânduri la Ungaria. Mai multe mii au imigrat pe timpul lui Mathia Corvin (1458—1490); alte roiri se așezară în Croatia la anul 1537 și 1562, iar pe timpul domniei lui Maximilian (1564—1576) sosiră multe familii din Bosnia. Mai mare e numărul aceloră, care au venit între anii 1576—1608 sub conducerea lui Vucoviți și Bejasinoviți. Dimpreună cu ei veni metropolitul *Gavrila*, însoțit de 70 călugări, cărora împăratul Rudolf prin așanumitul „Libelul din Brucken“ le-au conferit oarecare privilegii (Szentkláray: o. c. p. 103).

²⁾ A jövevények között nagy számban voltak görögök ugynevezett czinczárók és román eredetű népek, mi Csernovics patriárchának Lipót császárhoz intézett a Karloviczi levéltárban őrzött egy írtából tünnik ki (Szentkláray: v. c. p. 101).

³⁾ Fr. Vanicek: Specialgesichte der Militärgrenze, v. I. p. 120.

⁴⁾ Primul vice-voevod a fost viteazul Ioan Monasterii.

⁵⁾ Vanicek: o. c. v. I. p. 121—122.

În virtutea acestor privilegii se prinse Cernoevici de regularea afacerilor bisericii ortodoxe, consacrând și instituind episcopi la Karlstadt, Zrinopolje, Segedin, Buda, Mohács, Siget, Petruvaradain, Timișoara, și Caransebeș (Vêrșet), adică în toate acele ținuturi unde s'au fost așezat imigranții. Ca episcop al Caransebeșului-Vêrșet a fost consacrat *Spiridon Știbița*, iar pentru scaunul episcopesc din Timișoara a fost designat *Diacovici*, care își așază reședința în Beciche-rec, pentru-că Timișoara era pe acest timp în mâinile Turcilor¹⁾.

Unde privelegii anume: jurisdicțiunea bisericească în afaceri lumesci și dreptul de moștenire a metropolitului în casuri de moarte fără erezi și altele prin care coloniștii deveniseră stat în stat, au fost cu timpul casate; mai mult, pornirea agresivă de unire alui Colonic și a uneltor iezuitice, i-a învêrșunat într'atâta, încât dênșii prin revoalte sângeroase s'au nisuit să-și manifesteze alipirea cătră credința strămoșască.

Curtea vieneză trebui să țină cont de acești venetici și numai cu multă precauțiune pută să-i lipsească de drepturile și prerogativele de care beneficiau; căci deși dênșii ni se arată a fi perfizi, crudeli, lotromani, aplecați spre vêrsare de sânge și că, seamănă mai mult fiarêlor selbatice, decât ființelor omenesci, totuși destoinicia lor în resboai și deprinderea în manuarea armelor, îi făcea în acele timpuri de nevoie indispensabili pentru monarhie.

Atât istoria cât și poesia poporală sunt mărturie despre fidelitatea, alipirea și profunda recunoștință față de casa domnitoare, precum și despre jertfele extraordinare, săvirșite intru eliberarea patriei din sclăvia turcească²⁾.

(Va urma)

Varietăți

Hirotoniri. Prea Sântia Sa Domnul Episcop diecesan *Nicolae Popea* a binevoit a hirotoni intru presbiteri la 23 Aprilie pe cand de preoție. *Traian Borduz* ca administrator parohial în Crivina; la 24 Aprilie pe *Aureliu Iosof*, ca capelan pe lângă preotul

¹⁾ Schwicker: o. c. p. 236.

²⁾ Barth d Bartenstein, pe timpul Mariei Terezia președinte al deputațiunei curții ilirice, scrie cu emfază despre Sêrbi: „Es hat nicht Ungarn und Oesterreich allein, es hat die übrige christliche Welt Europas dieser Nation zumeist zu verdanken, dass sie von Verwüstungen der Türken verschont blieb“; iar Vanicek (v. I. pag. 260) zice: Es wäre eine Sisyphus-Arbeit, wenn man in den ältesten Zeiten das streg unterscheiden wollte, was die Militärcolonisten und was die vom Civile Administrirten (Serben) bei der Vertheidigung des Landes gegen den Erbfeind (Turci) leisteten. Beim Anwachsen der militärischen Gebiete scheiden sich die militärischen Leistungen von selbst. Das bei den Werbungen in 30 jährigen Kriege zur Formirung von Freischaaren meistens Militärcolonisten oder aber die mit ihnen bereits zu Militärzwecken in Verband Getrennenen benützt wurden, reicht über die Grenzen der Warscheinlichkeit hinaus. . . . In der ältesten Zeit in welcher man mehr stat als schrieb, ist auch manche wackere That, den Grabe der Vergessenheit verfallen oder blieb nur ein Vermächtniss der Volkspoesie.

Dimitrie Iosof din Bujor; la 25 Aprilie pe *Iancu Cerbul* ca administrator parohial în Panciova, și la 26 Aprilie pe *George Treța* ca administrator parohial în Cebza.

Sciri personale. Prea Sântia Sa Domnul Episcop diecesan *Nicolae Popea* se află de Duminecă în Buda-Pesta, unde s'a dus, ca să iee parte la ședințele Fondatiunii „Gojdu“. — Prea Cuvioșia Sa Domnul Arhimandrit *Filaret Musta* a călătorit Marți la Buda-Pesta, ca să participe la ședințele delegațiunii congresuale pentru despărțirile ierarhice.

Escursiune de studiu. În 2-15 Mai elevii cursului al III de teologie și cursului al IV de pedagogie au făcut escursiune la școala de economie din Logoj sub conducerea profesorului de economie *Iosif Bălan*. Oaspeții au fost primiți din partea corpului didactic de acolo cu eștraordinară ospitalitate și afabilitate și au fost conduși prin întreaga economie și grădini esplicându-li-se toate prin d-l vice-direc-tor. Tinerimea a vèzut multe lucruri frumoase și folositoare pentru chemarea lor viitoare. Oaspeții s'au despărțit de plin mulțumiți și cu dorul de a vedea cât se poate mai multe economii de model de felul, cum este cea din Logoj. Directorul și toți membrii corpului didactic merită toată lauda.

Primiri în școalele de cădeți la honvezi. Cu începutul anului școlariu 1901—1902 vor fi primiți în cursul prim al școalelor de cădeți din *Cinci-biserici* și *Oradea-mare* câte 100 de elevi. Condițiunile de primire sunt următoarele: *Cetățenia ungară* (documentată prin atestat de cetățenie, de la comitat ori dela pretură); *aptitudine corporală* (atestată prin act de vr'un medic militar în serviciu activ la armata comună, la honvezime ori la mărina de rêsboiu); *recerutele cunoscințe pre-gătitoare* (absolvarea clasei IV, a oare-cărei școale medii: gimnasiu, școală reală, școală civilă, cu calcul general cel puțin „suficient“), cari sunt a se documenta cu testimoniul școlariu și prin un examen de primire; *conduilă morală neescepționabilă* (ceea-ce în cas că testimoniul școlariu nu conține calcul despre aceasta, va fi a se documenta cu atestat de conduită); *etate de 14 ani impliniți*, dar sub 16 ani. Examenul de primire se va ținea în 12—16 *Septembrie*, în limba magiară; necunoștința limbei magiare însă, în cas când petentul corespunde pe deplin celorlalte recerințe, nu formează pedece la primire; asemenea nici calculul „nesuficient“ din latină și greacă. Petițiunile sunt a se înainta la comanda școalei de cădeți până cel mult în *1 August st n.*

Spesele întreținerii, afară de didactru, le suportă statul. Didactrul e următoriu: pentru fiii tuturor ofi-cerilor în serviciu activ, pensionați ori deficienți ai honvezimei, armatei comune și marinei de resboiu, cum și pentru fiii preoților militari ev. luterani și gr-cat., amploiaților militari, suboficerilor și diurniștilor militari fără șarje — *24 coroane la an*; pentru fiii oficerilor în rezervă și ai celor „Afară de serviciu“ cum și ai oficianților și împiegaților de curte și ai celui

civili de stat și municipali — 160 coroane la an; pentru toți ceilalți 300 coroane la an.

Din cele 200 locuri vacante 183 sunt cu plată, iar 17 stipendiate. Între aceste din urmă, 1 e stipendiat de comitatul Arad, 2 de comitatul Bichiș, 1 de comitatul Bihor, 3 de orașul Budapesta, 1 de capitulul bisericii din Strigoniu, 1 de arhiducele Frideric, 1 de orașul Kecskemét, 2 de orașul Oradea-mare, 1 de orașul Cinci-biserici, 1 de orașul Șopron, 1 de comitatul Timiș, 1 de comitatul Trencin și 1 de comitatul Vas, fiind îndreptățiți a compete la aceste locuri fie de pe teritoriile comitatelor ori orașelor fundatoare, respective fie de ai administratorilor și vechililor de moșiile capitulului din Strigoniu și de pe ale arhiducelui Frideric.

La serviciul de cavalerie elevii vor solvi preste didactru încă 400 coroane la an. La cavalerie însă vor fi primiți respective clasați numai tineri cu stare materială corespunzătoare; cererile în aceasta privință sunt a se adresa comandei școlii de cadeți din Oradea Mare.

Se observă, că deoarece ce anul școlar la aceste școli se începe numai în 21 Septembrie, pentru ca petenții nesuscepuți să nu-și piardă anul școlar, ministrul de culte și instrucțiune publică a dispus, ca cei cari au petiționat pentru primire în școlile de cadeți să se poată înscrie la școlile civile (gimnasiu, reale etc.) fără a li-se cere didactrul și celelalte taxe, având ei să le plătească acestea numai în cazul când nefiind primiți în școala de cadeți vor rămânea definitiv la școala respectivă.

Posta Redacției

D-lui I. Nu am primit.

Concurs

Pe baza literilor Venerabilului Consistoriu ddo 27 Martie a. c. Nr. 4816 B. ex 1900, se scrie prin aceasta concurs, cu termen de recurgere de 30 de zile, pentru ocuparea postului de capelan pe lângă parohul Iacob Dabiciu din **Zorlenț-Mare**.

Emolumentele sunt:

1. A treia parte din pământul sesional.
2. A treia parte din venitul birului și stolei parohiale.

Recurenții și au să subștearnă în termen de 30 de zile, socotit de la prima publicare în „Foaia diecesană”, recursele lor la oficiul protopopesc gr. or. rom. din Logoj. La recurs au a se aceluși toate atestatele prescrise conform statutului organic și regulamentului pentru parohii.

1—3 [25]

Protopresbiterul tractual în conțelegere cu Comitetul parohial.

Pentru ocuparea postului de conducătoriu la societatea comercială „Prilipceana” în Prilipeț se deschide concurs cu termen de 21 de zile dela prima publicare, pe lângă următoarele condițiuni:

1. Salariu anual de 600 coroane.
2. Cortel în natură cu grădină de legumi.
3. Tantiemele obicinuite membrilor din direcțiune.
4. Remunerațiune după sporiul dovedit.
5. Dacă societatea va primi dreptul de a vinde beuturi, — percentele obicinuite.

Doritorii de a ocupa acest post, până la termenul staverit mai sus, vor avea a recurge la adresa On. Domn director Vasile Popoviciu preot în Pătaș p. u. Frigor, pe lângă alăturarea documentelor de lipsă unui conducătoriu versat în afaceri de comerțiu.

1—3 [26]

Direcțiunea

Nr. 1359/1901 adm.

Antistia comunei Var.

Licitațiuni minuende

Pe temeiul decisului din 13/26 l. c. al reprezentanței comunale se scrie licitațiune minuendă pentru *clădirea unei case comunale în Var* după planul și specificațiunea de spese aprobată sub Nr. 52/897 prin comitetul administrativ comitatens și cu prețul de esclamară de 2335 cor. 28 fil.

Licitațiunea va avea loc la 31 Mai c. n. la oarele 10 a. m. în comuna Var.

Se observă, că afară de prețul de esclamară comuna mai pune la dispoziție următoarele materialii:

Peatra, cărămida arsă, varul și nășipul de lipsă. Celelalte condițiuni se pot vedea în oarele oficioase la *Obreza* în cancelaria notariă sau în *Var* la antistia comună.

Var, la 15 Mai 1901.

1—1 [27]

Bela Grimm m. p.
notariu.

Ioan Balint m. p.
primariu.

Pre baza incuviințării Venerabilului Consistoriu diecesan ddo 24 Aprilie 1901 st. v. Nr. 1535 B. din anul 1901, se scrie licitațiune minuendă pentru acoperirea cu șindilă a sântei biserici din **Vermeș**, protopresbiteratul Bocșei-Montane, cu prețul de esclamară de 636 cor. 64 fil.

Licitațiunea se va ținea în 13/26 Maiu 1901 la 11 oare a. m. în școala gr. or. din loc.

Planul și specificațiunea de spese se pot vedea la Oficiul parohial din loc.

Întreprinzătorii se vor presenta în fața locului, unde li se fac cunoscute condițiunile lucrului.

Cei-ce voiesc a primi lucru vor avea a depune vadiul de 10%.

Numai oameni esperti și de omenie se vor admite la licitațiune.

Vermeș din ședința Comitetului parohial ținută la 29 Aprilie 1901 st. v. 1—1 [28]

Augustin Aldan m. p.   **Trifon Miclea** m. p.
preș. com. par.   not. com. par.

Pre baza încuviințării Ven. Consistoriu diecesan ddo 10 August 1900 Nr. 3813, B. ex. 1899 se escrie scitațiune minuendă pentru renovarea (repararea și pălarea) picturii bisericii gr. or. române din comuna **Bozoviciu**.

Prețul de esclamar e 1180 cor.

Licitațiunea se va ținea în 13/26 Mai la 10 oare antemeridiane în s. biserică eventual școala comună.

Întreprinzetori probați și esperti se vor admite la licitațiune, cari au a se presenta în ziua susnumită în fața locului, unde li se vor face cunoscut condițiunile lucrării, având a depune vadiu de 10 %.

Specificațiunea de spese etc. se poate vedea la presidiul com. par. din loc. 3—3 [21]

Bozoviciu, din ședința comitetului parohial.

Iuliu Novac   **Nicolae Ciossa**
preș. com. par.   not. com. par.

Licitațiunea minuendă pentru acoperirea bisericii gr. or. rom. din **Dalboșet**, cu tinichea de cine se va

ținea în 22-lea Mai c. v. a. c. la 2 oare d. am. în localitatea școalei Comunale, cu prețul de strigare 1306 cor. 08 fil.

Doritorii de a întreprinde aceasta lucrare vor depune 10 % vadiu la licitație; și toate cele delipsă spre cunoscință le pot vedea la oficiul parohial în Dalboșet.

Dalboșet, în 16-lea Aprilie, 1901. [22] 3—3

Comitetul parohial.

Paun Peția   **Stanomir Cămpian**
presed. comitetului   not. com. par.

Pre baza decisului Ven. Cons. diecesan ddo 21 August 1900 Nr. 2951 B. se escrie licitațiune minuendă pentru repararea sfintei biserici gr. or. rom. din **Sălcița** cu prețul de exclamar de 1164 cor.

Licitațiunea se va ținea în 13/26 Mai a. c. în școala gr. or. rom. din Sălcița.

Doritorii de a lua în întreprindere repararea biserici sunt poțitiți a se presenta în datul amintit în fața locului aducând cu sine vadinul de 10%.

Sălcița la 8 Aprilie 1901. [23] 3—3

Ioan Cocora   **Filimon Popoviciu**
preș. com. par.   not. com.

În conțelegere cu oficiul protopresbiteral.

Primul atelier artistic pentru aurit din Ungaria de sud

pentru arta bisericească,

premiat la București cu medaila de aur, cu diploma de onoare și cu medaila de argint la Timișoara.

E. I. SPANG,

auritoriu de biserici și estafor, Timișoara-Fabrică, în casa proprie
strada Burgus Nr 10 și strada Andrassy Nr. 17.

Mă ofer M. On. cler, înalt stimatei aristocrații și p. t. publicului la efeptuirea tuturor lucrărilor, cari cad în sfera lucrărilor bisericesci precum: **altare, temple, chivoturi, tronuri episcopesci, catedre, sfeșnice, cruci, ripizi, cruci pe turnuri, prapori etc.**

Mai departe efeptuesc **esact, solid și durabil ori-ce pictură bisericească, ori-ce marmorare pe lângă prețurile cele mai icftine.**

La cerere eventuală servesc cu plăcere cu ori-ce specificare de spese.

[24] 2—6

Cu deosebită stimă

E. I. Spang

MERSUL TRENURILOR

Valabil dela 1 Maiu 1901

Budapesta, gara de vest (ny. p. u.), — Orșova — Verciorova

Or. Os. Ex. I	P. I—III	P. I—III	A. I—II	P. I—III	M. II—III	Stațiunile	Or. Os. Rx. I	P. I—III	P. I—III	A. I—II	P. I—III
1130 433	815 149	830 531	230 802	700 520	.	pleacă sosesc	Budapesta Timișoara-Iosefin	1250 803	715 925	125 750	740 153
438 545	205 357	610 823	810 924	713 854	.	pleacă sosesc	Timișoara-Iosefin Lugoș	757 646	747 618	712 507	738 1131
Joi și Duminea	750	.	.	142 1242 330	.	sosesc sosesc pleacă pleacă pleacă	Buziaș M.-Ilia Marginea M.-Ilia Buziaș	Mercurea și Duminea	150	1242	330 1242 142
547 637	402 523 711	831 941	928 1024	910 1032 1221	411	pleacă pleacă pleacă	Lugoș Caransebeș Domașnia-Cornia	644 602	611 512	502 400	614 531 414
828 853	800 823	.	1230 1256	110 138	543 639	pleacă sosesc	Băile-Herculane Orșova	345 315	233 156	.	327 283 655
856 907	.	.	111 120	230 239	.	pleacă sosesc	Orșova Verciorova	255 245	1250 1250	.	226 218

Budapesta, gara de Vest (ny. p. u.), — Timișoara — Baziaș

M. I—III	P. I—III	P. I—III	P. I—III	P. I—III	P. I—III	Stațiunile	P. I—III	P. I—III	P. I—III	P. I—III	P. I—III
700 520	815 149	830 531	230 802	700 520	.	pleacă sosesc	Budapesta Timișoara-Iosefin	715 925	125 750	710 925	125 740
830 843	210 222	820 832	846 858	608 621	.	pleacă sosesc	Timișoara-Iosefin Chișoda	805 753	742 729	703 651	634 623
1030	.	552	1021	458	.	sosesc pleacă	Buziaș Buziaș	552 1019	456 1030	456	.
223 251	833 901	.	.	622 653	.	pleacă sosesc	Chișoda Jebel	752 724	650 620	.	117 1249
318 453	944	.	.	737 930	.	sosesc sosesc	Ciacova Boca	656 520	548	.	1216 1015
1015 1216	520 656	.	.	548	.	pleacă sosesc	Boca Ciacova	930 944	737	.	453 318
255 308	902 915	.	.	658 711	.	pleacă sosesc	Jebel Voitec	719 706	619 606	.	1245 1232
359 554	1010 1150	.	.	815 1011	.	sosesc sosesc	Gataia N.-Bogșa	612 424	508 340	.	1103 915
915 1103	424 612	.	.	340 508	.	pleacă pleacă	N.-Bogșa Gataia	1150 1010	1011 815	.	554 359
310 420	919 1025	.	.	717 827	.	pleacă sosesc	Voitec Verșeț	704 554	601 452	.	1230 1120
.	.	.	.	349 547	.	sosesc sosesc	Gataia Buziaș	403 152	.	.	606 418
1023 952	.	.	.	115 1205	.	sosesc sosesc	T.-Cubin Panciova	201 217	.	.	350 401
.	217 201	.	.	401 350	.	pleacă sosesc	Panciova T.-Cubin	952 1023	1205 115	.	952 1023
.	152 403	.	.	418 605	.	pleacă sosesc	Buziaș Gataia	.	.	.	547 349
434 504	1033 1100	.	.	837 907	.	pleacă sosesc	Verșeț Iasenova	537 505	447 415	.	1115 1043
722 1046	1255	.	.	1120 306	.	sosesc sosesc	Oravița Anina	315 1105	225	.	835 510
1105 315	.	.	.	225	.	pleacă sosesc	Anina Oravița	1046 722	.	.	1046 722
510 550	1106 1144	.	.	913 954	.	pleacă sosesc	Iasenova Bazias	450 404	405 323	759 630	1037 955

Observări: Oarele, ce stau de a stânga stațiunilor, să se citească de sus în jos; iar cele ce stau de a dreapta de jos în sus. Timpul dela 6 oare dimineața până la 5 oare și 59 minute sara este însemnat cu sublinierea minutelor. Or. Os. Ex.=Trenul Orient-Ostende-Expres, A.=Tren accelerat, P.=Tren de persoane, M.=Tren mestecat.